

- 1780-81** · ooperitellimus Münchenist: "Idomeneo" · sõit Viini Joseph II kroonimispidustustele · konfliktid Colloredoga, vallandamine Salzburgi õukonna teenistusest ·
- 1782-83** · ooperitellimus Joseph II-lt: "Haaremirööv" · laulus Constanze Weberiga Viini St. Stephen'i kirikus · sõprus Gluckiga · "Haffneri sümfoonia" · esimene laps Raimund Leopold · Missa c-moll esiettekanne Salzburgi St. Peter'i kirikus · "Linzi sümfoonia" ·
- 1784-85** · teine laps Carl Thomas · liikmeksastumine vabamüürlaste loozhi "Heategevus" (*Für Wohltätigkeit*), kuhu kuuluvad liberaalsed intellektuaalid · 6 keelpillikvartetti pühendusega Haydnile, "kõige kallimale sõbrale" ·
- 1786** · Schönbrunnis esietenduvad ühel õhtul Mozarti "Teatridirektor" ja Salieri "Prima la musica e poi le parole" · "Figaro pulma" esietendus · kolmas laps Johann Thomas Leopold · "Praha sümfoonia" ·
- 1787** · ooperitellimus Prahast: "Don Giovanni", reis Constanze'iga Prahasse · isa surm Salzburgis · "Väike öömuusika" · väikesepalgaline keiserlik kammermuusik Viinis · neljas laps Theresia ·
- 1788** · 3 viimast sümfooniat: Es-duur, g-moll, C-duur ("Jupiter") · Händeli oratooriumide, sh. "Messiase", töötlused · majanduslik laostumine, korduvad laenupalved ·
- 1789-90** · reis vürst Lichnowsky saatjana Berliini, Prahasse, Dresdenisse ja Leipzigi · kontsert Preisi õukonnas Friedrich Wilhelm II-le · viies laps Anna Maria · esinemine uuele keisrile Leopold II-le · "Cosi fan tutte" esietendus ·
- 1791** · palgata kapellmeister St. Stephen'i kirikus · kuues laps Franz Xaver Wolfgang (elab lastest kõige vanemaks – 53 aastaseks) · "Võlulöödi" esietendus · ooperitellimus Prahast: "Tituse halastus", reis Constanze'i ja Süßmayr'iga Prahasse · viimane lõpetatud teos: kantaat "*Laut verkünde unsre Freude*" · Reekviemitellimus krahv Walsegg-Stuppachilt, teose lõpetab Mozarti õpilane Süßmayr · surm 5. detsembril Viinis ·
- Maria Theresia surm, Austria ja Ungari valitsejaks saab Joseph II · **1780**
- Immanuel Kanti peateos "Puhta mõistuse kriitika" · **1781**
- Mozarti mitme ooperi libretisti Metastasio surm Viinis · **1782**
- Beaumarchais' komöödia "Pöörane päev ehk Figaro pulm" esietendus Pariisis · **1784**
- Carl Maria von Weberi sünn Eutinis, Saksamaal · **1786**
- Glucki surm Viinis, õukonna kapellmeistriks saab Salieri · **1787**
- Suure Prantsuse revolutsiooni algus · **1789**
- Haydni reis Londonisse, 12 "Londoni sümfooniat" – tema sümfoonilise loomingu tipp · Joseph II surm, järglaseks saab tema noorem vend, Toskaana suurhertsog Leopold · **1790**

Mozarti lavateosed*

- Estonia Teatris** "Apollon ja Hyacinthus", Salzburg, 1767
"Teeseldud lihtsameelsus", Salzburg, 1769
- 1981** "Bastien ja Bastienne", Viin, 1768
"Mitridates, Pontose kuningas", Milano, 1770
"Ascanio Albas", Milano, 1771
"Scipio unenägu", Salzburg, 1772
"Lucio Silla", Milano, 1772
"Armastuse aed", München, 1775
"Il rè pastore", Salzburg, 1775
"Thamos, Egiptuse kuningas", Salzburg, 1776-79?
"Zaide", Salzburg, 1779-80
"Idomeneo", München, 1781
- 1973** "Haaremirööv" (ka "Röövimine serailist"), Viin, 1782
- 1981** "Teatridirektor", Viin, 1786
- 1958, 76, 89** "Figaro pulm", Viin, 1786
- 1929, 52, 75** "Don Giovanni" (ehk "Karistatud patune"), Praha, 1787
- 1980, 89** "Cosi fan tutte" (ehk "Nii teevad kõik ehk Armastuse kool"), Viin, 1790
- 1936, 64, 91** "Võlulflööt", Viin, 1791
"Tituse halastus", Praha, 1791

Mozarti loomingusse kuulub veel

18 missat, Reekviem, u. 50 sümfooniati, 23 klaverikontserti ja u. 20 muud kontserti (viulile, flöödile, klarnetile, metsasarvele, fagotile), 26 keelpillikvartetti, rohkesti kammermuusikat erinevatele koosseisudele, sh. u. 40 sonaati viulile ja klaverile, 17 klaverisonaati, 12 kirikusonaati orelile ja keelpilliorkestrile, 41 laulu jpm. – kokku rohkem kui 600 teost.

* loetelu põhineb *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, London 1980 andmetel

Mozart klaveri taga.
Lõpetamata õlimaal, Joseph Lange, 1789.

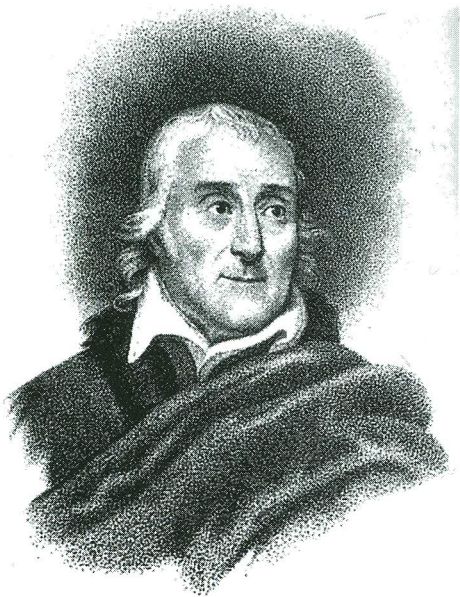
A. über gezeichnet und gestochen von C. Schütz in Wien, 1781.

Ansicht vom Graben gegen den Kohlmarkt.

Viini-perioodil elas Mozart kahel korral selle tänava erinevates majades.
Värviline vasegravüür, Carl Schütz, 1781.

Vue du Graben vers le Kohlmarkt.

Lorenzo da Ponte.
Vasegravüür, Michele Pekenino, u 1800.

Pierre Augustin Caron de Beaumarchais.
Vasegravüür.

Lorenzo Da Ponte

Poeeti ja seiklejat Lorenzo Da Pontet (õige nimega Emmanuele Conegliano) mäletatakse tänapäeval ainult seetõttu, et ta kirjutas libretod Mozarti kolmele ooperile. Da Ponte sündis Veneetsia lähedal 1749. aastal ja pühitseti 1773 preestriks. Oma vaimuliku-vandele vaatamata elas ta kombelõtvu elu. Aastal 1783 kohtus Da Ponte Viinis Mozartiga. Ehki helilooja pidas kõiki itaallasi ebausaldusväärseteks, viis nende kohtumine lõpuks ooperiteni "Figaro pulm", "Don Giovanni" ja "Cosi fan tutte". 1790ndate alguses läks Da Ponte Trieste'i, kus ta vaatamata oma preestriseisusele, abiellus ühe inglannaga. Seejärel sõitis Londonisse, kus temast sai Itaalia Ooperi poet. Et pääseda võlausaldajast, asus ta 1805. aastal Ameerikasse. Seal tegutses mitmel alal, õpetas New Yorgis itaalia keelt ja sai lõpuks itaalia kirjanduse professoriks. 1833. aastal läks tal korda veenda New Yorgi elanikke ehitama ooperiteatrit, mis paraku tegutses ainult kaks hooaega. Da Ponte suri 1838. aastal New Yorgis, olles 89 aastat vana.

Pierre de Beaumarchais

Pierre de Beaumarchais' (õige nimega Pierre-Augustin Caron) iseloomust ja elust annavad pildi tema kuulsaimad näidendid "Sevilla habemeajaja" ja "Pöörane päev ehk Figaro pulm", kuid kirjutamine oli ainult üks tahk tema mitmekülgsest isikust. Ta sündis Pariisis 1732. aastal ja esimene töökoht oli isa kellakaupluses. Esmakordselt ilmus ta õukonda 1754. aastal, kus tema poolt Mme de Pompadourile kingitud kell äratas Louis XIV tähelepanu. 1756. aastal abiellus ta õukonna ametniku lesega, võttis üle kadunu ametipositsiooni ja lisas oma nimele veel Beaumarchais. Õukonna-lemmikuna andis tunde kuninga tütardele, organiseeris kontserte, komponeeris muusikat pidustusteks. Ta tegi tutvust ka rahamaailmaga ja sai piisavalt rikkaks, et osta kuninga sekretäri ametikoht. Kirjandusest huvitus Beaumarchais 1764. aastal Hispaanias ning kolme aasta pärast kirjutas näidendi *Eugénie*. Varsti kuuldi temast ka väljaspool teatrit – algasid aastaid kestvad tülid, kohtuasjad, skandaalid, mis tõid talle populaarsuse rahva seas. 1775. aastal lavastati tema esimene suurteos "Sevilla habemeajaja". Saavutanud õukonnas tähelepanuväärse koha, oli ta kõikide õukonnaintriigide keskmes. Näidendi "Pöörane päev ehk Figaro pulm" esietenduse eest pidi ta maksma lühikese vanglaarestiga. 1790ndate revolutsioonikeerises sattus ta ebasoosingusse, tema valdused likvideeriti ning ta vahistati. Peale vabanemist sõitis ta kaheks aastaks Hamburgi. Beaumarchais suri Pariisis 1799. aastal vaesuses, olles 77 aastat vana.

Figaro pulm

18. sajandi lõpus oli Viini teatrilavadel esindatud kolm erinevat ooperiliiki. (1) Virtuosooslike aariatega itaalia *opera seria* (tõsine ooper) etendati aristokraatide kodudes ja õukondades, tegelasteks kangelased, kuningad, jumalad. (2) Itaalia traditsioonidega *opera buffa* (koomiline ooper) oli populaarne keskklassi hulgas, tegelased igapäevaelust ning muusika lihtne ja mõistetav kõigile. (3) *Singspiel* iseloomustas rahvuslikkus, saksakeelne esitus ja kõnedialoogid. Selle zhanri arengut soosis Joseph II, asutades 1778. aastal õukonna teatri juurde *National-Singspiel*'i. Paraku jäi see konventsionaalsete viinlaste jaoks võõraks, teater suleti pärast kuut tegevusaastat ja Viini teatrilavad vallutas jälle itaalia *opera buffa* ning selle meistrid Giuseppe Sarti, Vicente Martin y Soler, Antonio Salieri, Giovanni Paisiello.

Mozarti eelmise ooperi "Haaremirööv" esietendusest oli möödunud neli aastat. Oma kirjas isale ütles ta: "Ma olen läbi vaadanud 100 või rohkem libreto, kuid pole leidnud ühtki, mis mind rahuldaks ... Kohtasin üht poeeti Da Pontet. Ta on praegu tööga koormatud, sest lubas Salierile kirjutada libreto, mis võtab tal kaks kuud aega. Pärast seda aga teeb ta ühe libreto mulle..."

Beaumarchais' "Pöörane päev ehk Figaro pulm" (*La folle journée, ou Le mariage de Figaro*) on järg näidendile "Sevilla habemeajaja". (Samal süzheel põhineb Rossini kuulus ooper). Mozart nägi selles head algmaterjali ooperi jaoks, kuid näidend intrigeeris teda ka Pariisi esietenduse skandaali tõttu. Da Pontel läks aga vaja kogu oma diplomaatilist osavust, et veenda Joseph II-st libreto sobivuses ja poliitilises süütuses. Ta lubas keisrile eemaldada näidendist kõik, mis "komblusnorme eirav, sündsusetu ja lubamatu teatrile, mida oma kohalolekuga austab Tema Majesteet isiklikult". Näidendil ja ooperilibretol on tõepoolest hulk erinevusi: Da Ponte kärpis algmaterjali ja viiest vaatusest sai neli, jättis välja näidendi poliitilised teravused, kahandas tegelaste arvu 16-lt 11-le, lihtsustas karaktereid ning mõned tegelased - Basilio, Marcellina, Bartolo - pidid kaotama osa oma värvikusest.

"Figaro pulma" zhanrimääratlus on *opera buffa*, kuid ületab kaugelt selle ajaviitezhanri raamid. Ooperi suuremaid väärtusi seisneb Mozarti muusika võimes nüansirikkalt edasi anda

erinevaid karaktereid – portreteerida inimesiksusi. *Opera buffa*le omaselt on ooperis rohkesti vaimukaid seiku, situatsiooni-koomikat ja naljakaid karaktereid, kuid erinevalt traditsioonilisest koomilisest ooperist on Mozart vähendanud aariaid ning väärtustanud ansamblid, kus leiavad aset pöördelised sündmused. Ta annab sündmustiku muusika käsutusse ja muusikas peab väljenduma kogu dramaturgia: "Olen seda meelt, et ooperis peab poesia olema muusika kuulekas tütar. Miks meeldivad inimestele itaalia koomilised ooperid, hoolimata viletsast libretost – seda isegi Pariisis, kus ma olen nende menu tunnustajaks? Ainult sellepärast, et ülemvalitsejaks on muusika ja teda kuulates ununeb kõik muu." Mozart sünteesis "Figaro pulmas" oskust erinevaid jooni kõigist 18. sajandil käibelolevatest ooperi-zhanritest.

Pärast esietendust 1786. aasta 1. mail Viini *Burgtheater*'is jäi "Figaro pulm" lavale vaid lühikeseks ajaks, kuid kuus kuud hiljem kirjutas Mozart Prahast: "... inimesed räägivad siin ainult ühest, ja see on "Figaro". Midagi muud ei mängita, laulda, vilistata kui "Figarot". Käiakse vaatamas vaid üht lavastust, ja see on "Figaro". See on tõesti märkimisväärne saavutus".

Esietenduse afišš